

Pannon Egyetem, Veszprém

Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Tanárképző Központ

A CSALÁDI NEVELÉS PEDAGÓGIÁJA

SZÜLŐ-PEDAGÓGUS KAPCSOLAT ISKOLAI FELMÉRÉS

Bognárné Dr. Kocsi Judit részére

A dolgozatot készítette:

Dombi Tibor, pedagógia tanár szak – levelező - ILK14J

Budapest, 2016. 11. 21.

Iskola a város peremén

Vizsgálatom tárgya a Budapest XVII. kerületi Újlak utcai általános iskola, amely Budapest szélén egy nagy lakótelep közepén helyezkedik el, nemrég ünnepelte fennállásának 30 éves évfordulóját. Az iskola méretét tekintve a nagyobbak közül való, mivel egy speciális feladatot is felvállalt, már több mint egy évtizede, ti. német nemzetiségi iskola, de mellette angol két tannyelvű oktatás is folyik.

Az érvényes helyi pedagógiai program (HPP) egy külön fejezetben foglalkozik a szülővel való kapcsolattartással és együttműködéssel. Részlet a HPP 7. fejezetéből:

„A szülők és a pedagógusok együttműködése: - Egyéni megbeszélések - Családlátogatás - Szülői értekezlet - Fogadó óra

- Nyílt tanítási nap - Írásbeli tájékoztató - Közös szabadidős programok

A szülői értekezletek, a fogadó órák és a nyílt tanítási napok időpontját az iskolai munkaterv évenként határozza meg.

Szülőktől a következő közreműködési formákra számítunk: - aktív részvétel az iskolai rendezvényeken, - együttműködő magatartás,

- nevelési problémák őszinte megbeszélése, közös megoldás keresése.

Fejlesztési lehetőségek a szülővel való együttműködésben: - közös rendezvények szervezése, - nevelési problémák segítésére előadások,

- nyílt napok, nyílt órák szervezése.”

A tanév folyamán két kiemelt rendezvény van, amikor a szülőket az iskolába invitálják, az őszi gulyásfőzés az iskola mögötti focipálya mellett, és a februári iskolai farsang a tornateremben. Ezekon az alkalmakon lehetőség nyílik a kötetlen beszélgetésre a szülők és pedagógusok között. Nem véletlen, hogy ilyen nagy terekre van szükség a rendezvények megtartásához, hiszen a tanulók létszáma az 1000-et közelíti.

A szülők és tanárok közti érintkezés hivatalos formái a fogadó órák és szülői értekezletek, az iskola honlapján keresztül küldött üzenetek és a személyes találkozás, amennyiben erre szükségét érzik az érintettek. A mobiltelefonos elérést nem preferálják a pedagógusok, de erre is van példa bizonyos osztályok szülői közössége esetén. Az iskolában osztályfőnöki munkaközösség mellett egy pedagógiai munkaközösség is van, amely segít az osztályfőnöki munka szervezésében, szakmai problémák megoldásában. Az adminisztratív és tájékoztató jellegű információcsere nagyrészt az interneten történik, bár ebben vannak hiányosságok, a lakótelepi környéken nem mindenki engedheti meg magának az internet-előfizetést.

A jelenlegi tanévben összesen 41 osztály indult a 8 évfolyamon, kérdéseimmel próbáltam többféle osztálytípus osztályfőnökeit megkeresni, alsós, felsős, tagozatos és általános tantervű osztályok is a vizsgálat részesei lettek.

Kérdés sorszáma	Feltett kérdés	Válaszok összegzése	Válaszok értékelése	Fejlesztési lehetőségek
1.	Hogyan készül a szülői értekezletre	A szülői értekezletek főbb témáit az iskola vezetés előre megadja, a pedagógusok az adott évfolyamhoz és szülői gárdához igazítják a tervezésüket, a keletkezett dokumentumokat figyelembe véve, ha előzetes egyeztetésre van szükség a megbeszélőnivalókat illetően, e-mailben tájékoztatják a szülőket, van aki kevesebb energiát fordít rá (2), és inkább az értekezlet folyása szerint reagál, van, aki jobban előkészül (3) alsó tagozaton általában is érdeklődőbbek a szülők	Mivel két szülői értekezlet van összesen ebben az iskolában a tanév során, elvárható lenne, hogy kimerítő alkalmak legyenek a szülők tájékoztatása és a közös problémák megoldása szempontjából.	Talán érdemes lenne valamiféle nyoma is maradna akár egy emlékeztető, akár egy nyomtatott lap formájában, erre vannak kezdeményezések az egyik tanár esetében, de még nem találták meg a legjobb kivitelezhető formát.
2.	Fejlődéslélektani, nevelési kérdések	A válaszadók egyöntetűen úgy nyilatkoztak, hogy szívesen foglalkoznak fejlődéslélektani kérdésekkel, egyikőjük azonban csak akkor, ha valamilyen konkrét eset miatt erre szükség van, ez internetes keresést, szakirodalom felkutatását jelenti elsősorban, nevelési, elméleti kérdésekkel ritkán foglalkoznak, a válaszadók közül csak egyikőjük olvas rendszeresen pedagógiai szakmai anyagokat, igaz ő munkaközösség vezető és másfelől tagja a fent említett pedagógiai munkaközösségnek is.	Úgy tűnik, a nagyrészt inkább csak alkalmanként, ha találkozik pedagógiai felvetéssel, akkor foglalkozik szorosabban nevelési vagy fejlődéslélektani kérdésekkel.	A szakmai színvonal szinten tartása miatt fontos lenne szervezett keretekben is rendszeresen fejleszteni a szakmai naprakészséget, mostanában talán túlzott elvárás ez az agyon adminisztrált iskolákban...
3.	Külső előadó bevonása	Erre a kérdésre csak egyikőjük válaszolt határozottan igennel, ő hetedikben és nyolcadikban is rendszeresen meghív egy általa személyesen ismert pszichológust az életkori sajátosságokkal összefüggő szülő-gyermek problémák megvitatására a szülői értekezlet keretein belül, a többiek nem érzik ennek szükségét, úgy gondolják,	Nyilván nagy segítség lenne úgy a szülőknak, mint az osztályfőnököknek, ha külső előadók színesítenék a szülői értekezletet, ráadásul	Számtalan, az iskolát érintő terület (egészségnevelés, kriminalisztika, pszichológia stb.) igényelné a külsős szakemberek bevonását a szülői értekezletek során, és ezt nem is csak iskolai,

		a felvetődő kérdéseket a szülőkkel együttműködve meg lehet oldani; bizonyos évfolyamoknál az iskola szervezi meg a védőnő tájékoztató előadását - ugyanakkor egy másik kolléga elmondta, hogy szakirodalmat, adott esetben tanulságos filmet vagy videót alkalmanként ajánl a szülői értekezleteken, és hasonló szülői felvetést vár és szívesen fogad	számtalan szakkérdés merül föl az évek során, amelyek miatt jó lenne az ilyen fajta szerveződés, de gyakorlati akadályokba is ütközik azért ez.	hanem önkormányzati vagy akár oktatásirányítási szinten is föl lehet vetni.
4.	Szülői értekezlet előtti érzések	A megkérdezettek mindegyike – főleg, ha korábban konfliktushelyzeteket kellett megoldani, feszültségről, idegességről számolt be, a szülői (leginkább az év eleji) értekezlet előtt. Ezt segítette oldani a megfelelő menetrend elkészítése és kiosztása, illetve támogató magatartású szülők jelenléte, értelemszerűen a nem együttműködő, várhatóan támadólag fellépő résztvevők esetleges megjelenése fokozta a stressz-érzést.	Kétségtelennek tűnik, hogy a jó személyes kapcsolat a záloga a stressz-mentes szülői értekezleteknek	Bár a pedagógusok szakmai tulajdonsága a sok beszéd, mégis, amikor felnőttek előtt kell informatív beszédet tartani, sokan ettől zavartan, érthetetlenül beszélnek. Ezen is csak a baráti vagy jó személyes kapcsolat segít – esetleg beszédfejlesztés vagy megfelelő rákészülés.
5.	Szülői értekezlet alatti érzések	Ezek az érzések természetesen a szülői közösséggel való kapcsolat szerint lehetnek inkább szorongóak, vagy inkább felszabadultak. Az általam megkérdezettek közül egy pedagógus volt nagyon szorongó a szülői értekezlet előtt, neki korábban volt egy konfliktusa az egyik szülővel, amit még nem oldottak meg. A többiek egy egészséges lámpalázzról számoltak be, ami jellemzően oldódott az értekezlet alatt.	A megfelelő felkészülés, úgy emberileg, mint tárgyyszerűen, pontos menetrend előzetes átgondolásával segíti a szülői értekezlet zökkenőmentes lefolytatását.	A pedagógusnak, mint vezető személyiségnek kell irányítania a szülői értekezletet, az együttműködés sokféle formájának a használatával, és a szülői munkaközösség választott tisztségviselőinek a bevonásával.
6.	Szülői aktivitás	A szülői aktivitással kapcsolatban sokféle tapasztalattal rendelkeznek a régóta pályán	A szülőkkel való kapcsolat kialakítása	A tanári személyiség és a szülői közösség jó

		<p>dolgozó tanárok, a szülői közösség sokszor hangadókkal rendelkezik, akikkel, ha nem sikerül jó együttműködést kialakítani, megkeseríthetik a szülői értekezletek hangulatát, sőt akár tartós passzivitásra is kárhóztathatnak visszahúzódnóbb szülőket - egyikük szerint meg van a módszere annak, hogy az első pár alkalomra kialakuljon egy barátságos légkör. A túlzott befolyásra törekvők visszaszorítására „politikai” eszközökkel kell operálni – vallja a másik osztályfőnök.</p>	<p>az évnnyitóval kezdődik, és érdemes folyamatosan egymásra figyelő építő jellegű kapcsolatban maradni a szülőkkel – hiszen az érdekek egybeesnek: a gyerekek előmenetele.</p>	<p>kapcsolatát a közös érdek vezérli, a szülői aktivitás normális és általános szintjéhez mindenkihez el kell érnie személyesen is a pedagógusnak, ami rengeteg energiát igényel.</p>
7.	<p>Szülői értekezlet utáni érzések</p>	<p>A válaszadók többsége általában a szülői értekezletek utáni jó érzésekről számolt be, az együttműködés, az egymás megértése terén általában sikerül előrelépni, egy komoly feladat megoldása utáni elégedettség jellemző, ritkán előfordul, hogy negatív érzések maradnak vissza, főleg, ha személyeskedő támadásnak volt kitéve a pedagógus, ami sajnos előfordult.</p>	<p>Vannak előre nem látható fejlemények, elég nehéz lelki helyzetek is érik a pedagógust, idősebb kollégák általában jobban viselik és reagálják le az ilyen lelki terheket.</p>	<p>Sokszor az az érzésem volt, hogy nem ártana olyan osztályfőnöki tréningeken részt venni, ahol kifejezetten a problémás szülői közösségekkel való együttműködés formáit, konfliktusok kezelését gyakorolhatnák a kezdő vagy leendő osztályfőnökök.</p>
8.	<p>Szülői kapcsolatok új formái</p>	<p>Ebben az iskolában a különböző tagozatokon tanuló osztályok szülői közösségei elég eltérő háttérrel rendelkeznek. Így fordulhat elő az, hogy míg az egyik osztályban a közösségi média használata általános és napi szinten vannak kapcsolatban a szülők, osztályfőnök, gyerekek, más megkérdezettek esetében csak egy-két szülő kapcsolódik ezekhez az elektronikus eszközökhöz a többség a szülői értekezletre se hajlandó elmenni.</p>	<p>Úgy tűnik, hogy akinek igénye van rá, már ma is megtalálja a módját annak, hogy elektronikus úton kapcsolatban legyen az osztályfőnökkel és viszont.</p>	<p>Itt az iskola környéki családoknál, főleg a szülők tekintetében még nem általános az internethasználat és a közösségi média használata, de a gyerekek segítségével pár év alatt kialakulhatnak ezek az új formái a</p>

		<p>Az általános tendencia azonban az, hogy bár a mobiltelefonszámot nem szeretik a pedagógusok megadni a szülőknek, az interneten keresztül kapcsolatban vannak azokkal, akik használják egyébként is ezeket, ez most átlag 50 % - itt. Tanári oldalról is egyre kisebb az ellenállás az új kommunikációs technológiák iránt, főleg, akinek ezt használó gyermeke van.</p>		<p>kapcsolattartásnak, ami kétségtelenül nagyban segíti az eredményes napi együttműködést</p>
9.	<p>Szülői ért. hatékonysága, funkciója</p>	<p>A válaszadók főleg az információáramlás szempontjából tartják fontosnak a szülői értekezletet, funkcióját mindig az adott tanév adott időpontjának megfelelően értékelték (év eleji és év végi) ez így működik ebben az iskolában évek óta, az év eleji az év megalapozására az év végi az év zárásával. Van, aki pont a közösségi média elterjedésével inkább kissé fölöslegesnek tartja, hiszen az információkat el lehet juttatni – a személyes kapcsolatot, érintkezést arra az esetre (fogadó óra) tartaná csak szükségesnek, ha elkerülhetetlen.</p>	<p>A helyi körülmények és feltételek mellett nagy szükség van a rendszeres kapcsolattartásra.</p>	<p>A személyes találkozás lehetősége és a személyes kapcsolat kialakítása, a személyes kommunikáció az első lépése, a feladatok közös áttekintésének. Így alakulhat ki egy segítőkész szülői közösség. A közös nevelési célok megvalósítása szempontjából lehet így, a szülői értekezletek megbeszélései alapján előrelépni.</p>
10.	<p>Szülői értekezlet hangulata, szülői reakciók</p>	<p>Igaz, általában a szülői értekezletek a tervezett módon és menetrend szerint zajlanak, általában semleges hangulatban, minden megkérdezett be tudott különleges élményekről számolni, amikor egy-egy probléma kapcsán kettő vagy több csoportra oszlottak a szülők, és elég nehezen lehetett megbékíteni őket, akár valamely szavazás után, akár a pedagógiai munkával kapcsolatban.</p>	<p>A jó hangulat záloga a jó kapcsolat, a személyes ismerettség kialakítása, és a szülői közösség nevelési elveinek és módszereinek a</p>	<p>Ha az év elején sikerül kialakítani a jó közösséget, a közös feladatokat hatékonyan lehet megoldani az év során, ellenkező esetben kétséges a szülői értekezletek hangulata, inkább egyedi</p>

		Máskor ellenséges hangulat is érzékelhető volt, amikor – általában a tanulók értékelésével kapcsolatban – méltatlannak érezték többen a szülők közül a pedagógus értékelését. A legtöbben megértők, meggyőzhetőek, de akadnak rendszeresen ellenségessé váló résztvevők is, akik időnként megpróbálnak összefogni másokkal a tanár ellen.	megfeleltethetősége a tanáréval. Mindig fontos a kialakult konfliktus „utókezelése” a konfliktus részeseinek kiegyezése, megbékítése, hogy ne maradjanak későbbre ellenállások, ellenérzések.	esetekben kell az osztályfőnöknek úgy irányítania, hogy segítő hangulatot tudjon fenntartani.
11.	Családi nevelési módszerek, értesülés róluk	A szülői értekezleteken ritkán, a fogadó órán, a tanulóval, testvérrel, barátal beszélgetve jut inkább a pedagógus tudomására, hogy milyen családi környezetben élnek a tanulók. Természetesen a problémás háttérrel rendelkezők nem nagyon szeretik „kiteregetni” az otthoni nehézségeiket, de a megfelelő kérdéssel, megfigyeléssel azért nagyjából képbe kerül hamar a pedagógus a tanuló helyzetével kapcsolatban	A megfelelő tanulói kép kialakításához elengedhetetlen a családi háttér ismerete, főleg, ha problémák vannak az iskolában a tanulóval vagy az emberi kapcsolatokkal.	A kötetlen formák alkalmasak leginkább a gyerekek megnyílására, kirándulások, közös délutáni kulturális programok mindig más szemszögből is megmutatják a gyerekek világát.
12.	Családlátogatás	Idősebb pedagógusok érthetőnek neveztek, hogy van ezzel az intézménnyel kapcsolatban még mindig egy bizonyos fokú bizalmatlanság, még abból a korból, amikor az iskolára bizonyos értelemben, mint hatóságra tekintettek az emberek. Egy jó légkörű szülői közösség együttműködő hangulatban szívesen veszi az ilyen irányú „érdeklődést”, mégis leginkább akkor került rá sor, ha gyermekvédelmi szituáció alakult ki. Ugyanakkor más pedagógusok inkább a saját	Egy ideális pedagógiai környezetben mindenképpen elkerülhetetlen lenne a tanuló családi környezetének a felmérése, sajnos erre egyre kevesebb energia jut.	Néhány körülmény javításával fel lehetne szabadítani időt, energiát, ennek az alapvető feladatnak a szélesebb körű visszavezetésére – ez nem a szülőkön és nem is a pedagógusokon múlik.

		nehézségeiket említették, mint akadályát annak, hogy a munkaidőn kívül, ilyen irányú terheket is felvállaljanak szemben pl. családi, otthoni kötelezettségeikkel, hiszen ebben a felmérésben minden megkérdezett családanya is egyben.		
13.	Beszélgetés az otthoni nevelési környezetről	Tanórák kötetlen részében, szünetben, délutáni foglalkozásokon, kirándulások alkalmával minden pedagógus a megkérdezettek közül szívesen érdeklődött a gyerekek családi körülményeiről. Mindenki ismeri a félszavakban válaszoló, inkább ezt kínosnak érző, meg az ellentétét, a túlzottan kitárulkozó gyerektípust, aki olyanokat is előad, ami már nem tartozna „idegenre”, olyan értelemben, hogy a családi intimitás részét képezi. Volt, aki azt is fontosnak tartotta, hogy már alsó tagozaton is megjelenik a ferdítés, fantáziával kiegészítés, hogy jobb színben tüntesse föl a tanuló az otthoni környezetét.	Különös határvonal ez: a család magánélete és az iskola, az osztályfőnök rálátása tekintetében. Normál esetben nincs ezzel gond, de sajnos elég sok a mai világban az olyan család, ahonnan zavart szociális háttérrel és szerepzavarokkal terhelt tanuló ennek a közvetítésével is vélt vagy valós konfliktusba kerül – akár a környezetével, akár önmagával.	Esetleg érdemes lenne tervezetten, főleg osztályfőnöki órán olyan szituációs gyakorlatokat eljátszani, ahol akár közvetetten is kifejezhetnék a gyerekek az otthonnal kapcsolatos érzéseiket.
14.	Beavatkozás a gyermek érdekében	Ebben az iskolában sajnos előfordultak szélsőséges esetek, ez a külvárosi, lakótelepi környezet néha produkált olyan eseteket, amikor be kellett avatkozni; egyik általános tantervű osztály tanító nénije számolt be arról, hogy az édesapa kriminális viselkedése miatt - gyermekbántalmazás is	Nehéz személyes döntés eljutni odáig, hogy egy pedagógus felhatalmazva érezze magát a család életébe való ilyen	A krízis helyzetek megelőzése lenne a legfontosabb cél, ebben a családsegítő szervezetek járhatnának vezető szerepben – sajnos ebben a

		előfordult sajnos - a gyermekvédelmi hatósághoz fordult és a negyedikes tanítványt ki is emelték a családból. A többi megkérdézettnek nem volt ilyen esete.	típusú beavatkozásra, itt a gyermek védelme mindig a legfontosabb szempont.	tekintetben még bőven van mit fejlődni a rendszernek.
15.	Az ideális szülő-pedagógus kapcsolat	A pedagógusok a tisztelet bizonyos csökkenéséről panaszkodnak, legalábbis a korábbi évtizedekre emlékezve, azzal összevetve. A fiatalabbak a kompromisszumkészség fontosságát hangsúlyozzák mindkét oldalról, ideálisnak akkor látnának egy ilyen kapcsolatrendszert, ha megfelelő időközönként cserélhetnének információt, ha a szülő, ha olyan jellegű, tájékoztatná a nevelési problémáról a pedagógust, ugyanez visszafelé is, esetenként akár külső szakember bevonását is együtt igénybe vennék, és a hivatalos kapcsolaton túl emberileg is sikerülne közel baráti viszonyba kerülni-maradni.	Ma az iskola inkább hivatal, inkább munkahely, mint második otthon, eszerint a szülő-pedagógus kapcsolat is a hivatalnok-polgár viszonyrendszer szerint építkezik. A gyerek kicsit el van veszve, csak mint a „tárgy” jelentkezik, de mint neveléstörténeti tanulmányaink megerősítik, a porosz iskolarendszer eszerint működik.	Más országokban, más szervezési minták könnyebbé teszik az iskola és a család közötti kapcsolat megfelelő kiépítését. Nekünk adott keretek között addig kell eljutnunk, hogy a tanulóink számára a legkedvezőbb arányt alakítsunk ki a két tényező egymásra hatásában.

Összefoglalás

A kérdéssor megválaszolásának összegzésénél az a benyomásom volt, hogy egyrészt van egy távolságtartás mindkét részről,

- a család nem szeretné, ha az iskola túl bele akarna szólni a nevelési kérdésekbe vagy a családi életbe,
- másrészt az iskolának is van némi lezáró törekvése.

Nemrég tiltották ki a szülőket az aulából, korlátozzák a szülői értekezletek és fogadóórák számát a pedagógusok terheltségére hivatkozva, amit nehéz lenne vitatni, ugyanakkor maga az elv, a család és az iskola egészséges együttműködése szempontjából ezek nem segítő körülmények. Az adminisztrációs felület ugyan rendelkezésre áll, és használják is – nagy százalékban már a szülők is (e-napló, e-ellenőrző), mégis a két világ alapvetően személyes oldalról kicsit zárt. Ez egy ellenfolyamat az én tapasztalatom szerint, mert megszűnt az a fajta kitettség, ami a korábbi években volt látható, ahol a szülők már-már szakmai kérdésekben is érvényesíteni akarták befolyásukat az iskolákban, miközben az ehhez adekvát egyéb pedagógiai körülmények egyáltalán nem voltak adottak.

Az osztályfőnöki munka főleg adminisztrációs részét segíti az osztályfőnöki munkaközösség, az iskolavezetés. Új elem a közösségi média megjelenése, amely nyitottabbá teszi az információáramlást, mégha időnként a fals információk terjesztését joggal is vetjük föl ellene. Ez egy ilyen érzékeny viszonyrendszerben, ahol családok, szülők, pedagógusok személyes és szakmai megítéléséről is szó van, nagy lehetőség, de némileg veszélyeket is rejt.

A szülői értekezlet az elsődleges színtere a szülő-osztályfőnök együttműködésnek, ahol a kapcsolat kezdetektől hivatalos formákat is fölvesz, a személyes kapcsolat építése azonban mindkét fél számára az egyik fontos kiegészítés, akár iskolai rendezvényeken, akár osztálykirándulásokon.

Úgy láttam, ahol a kapcsolat az elejétől fogva rendezett, egészségesen fejlődött, ott sokat segített az digitális információáramlás, de volt olyan eset, amikor a szülők ellenségesen álltak az osztályfőnökhöz, és nehezítették a körülmények tisztázását.

A család és iskola kapcsolatát a kölcsönös tisztelet, a korrekt együttműködés kell, hogy meghatározza, ahol az iskola bizonyos mértékben részese a gyerek nevelésének, ezáltal a család része is, de a megfelelő határ megtartásával, amit mindketten elfogadnak és tiszteletben tartanak.

Természetesen extrém helyzetben fel kell lépnie gyermekvédelmi szerepben is az iskolának, mint ahogy ezt szabályozzák a megfelelő dokumentumok.